

Stručni rad

VAŽNOST CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA

Natalija Ekart Misleta

Center Gustava Šiliha Maribor, enota Dom Antona Skale,
Slovenija

Sažetak

Obrazovanje odraslih obuhvaća obrazovanje, osposobljavanje i učenje osoba koje su završile formalno školovanje, ali žele steći, ažurirati, proširiti ili produbiti svoja znanja, a nemaju status učenika ili studenta. Osobe koje se uključe u obrazovanje odraslih stječu status polaznika obrazovanja odraslih. Cjeloživotno učenje odnosi se na trajno stjecanje i razvijanje znanja, vještina i kompetencija.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, odrasli, znanja, vještine, kompetencije.

1. Uvod

„Kulturni razvoj, kroz koji današnji čovjek prolazi u normalnim uvjetima, sličan je stablu koje raste, odnosno organskoj cjelini koja se neprestano razvija i na kojoj se razlikuju tri neovisna dijela: korijenje, stabljika i više-manje grmolika krošnja. Osnovno obrazovanje odgovara korijenima stabla; i kao što se deblo uzdiže iznad svojih korijena, stručna ili profesionalna naobrazba izdiže se nad osnovnim obrazovanjem. No, kad je riječ o grmolikoj krošnji iznad debla, te rascvjetanom cvijetu i plodu na njemu, to je najviši i najrjeđi oblik obrazovanja u čovjeka – opća naobrazba, ili bolje rečeno naobrazba“ [6].

Cjeloživotnim učenjem prilagođavamo se promjenama jer je važno da pojedinac bude u koraku s vremenom. Cjeloživotno učenje namijenjeno je ljudima svih dobi i cijelom društvu. Na temelju zajedničkih interesa i aktivnog provođenja slobodnog vremena, nova mreža prijatelja može održati pojedince i u kasnoj životnoj dobi.

2. Svrha učenja odraslih

Mnogi čimbenici potiču odrasle na učenje, poput želje da provjere svoje znanje, završe prekinuto školovanje ili steknu diplomu. Odluka o prekvalifikaciji obično je rezultat više isprepletenih motiva koji potiču pojedinca na kreativnost i inovativnost. Američki psiholog Abraham Maslow istraživao je hijerarhiju ljudskih potreba. Smatrao je da čovjek ima potrebu za znanjem, ali i strah od nepoznatog, koji proizlazi iz loših iskustava, a ne iz primarne ljudske osobine. Mnogi autori vjeruju da redoslijed potreba nije bitan te da hijerarhiju treba preispitati i preformulirati, jer je potreba za učenjem temeljna, primarna.

Hijerarhiju treba osmisliti i promatrati kao taksonomiju, odnosno kao proces u kojem pojedinac nastoji zadovoljiti sve svoje potrebe. Maslow naglašava da potrebe niže razine moraju biti zadovoljene prije nego što osjetimo potrebe na sljedećoj, višoj razini. To znači da dok ne zadovoljimo fiziološke potrebe, ne osjećamo druge potrebe. Tek kada su fiziološke potrebe zadovoljene, potrebe više razine postaju važne. Kada su te potrebe uglavnom zadovoljene, pojavljuju se potrebe na sljedećoj, višoj razini piramide.

Bazične potrebe usmjeravaju naše ponašanje jer su aktivne samo dok nisu zadovoljene. Jednom kada su zadovoljene, motivacija za njih prestaje. Na taj način uglavnom prvo zadovoljavamo fiziološke potrebe. Tek kada su one zadovoljene, mogu se ostvariti psihičke potrebe. Kako pojedinac napreduje kroz piramidu potreba, prioritet

potreba se prilagođava trenutnoj razini. Ako kasnije neka potreba niže razine ostane nezadovoljena, pojedinac se privremeno usmjerava na tu potrebu i daje joj prioritet, pritom se ne spuštajući na nižu razinu potreba [3].

2.1 Motivi odraslih za učenje

Motivacija se može definirati kao proces poticanja ljudske aktivnosti, njezino usmjeravanje i reguliranje radi postizanja određenih ciljeva. Stručnjaci se slažu da na nijednu ljudsku aktivnost ne utječe samo jedan motivacijski faktor; postoji više faktora koji djeluju u različitim kombinacijama. Razvijene su mnoge teorije koje objašnjavaju odnos pojedinca prema radu i odgovaraju na pitanje zašto ljudi rade te kako povećati njihovu motivaciju za rad.

Motivi odraslih za učenje mogu biti usmjereni na:

- Cilj – ovisno o potrebi, polaznici biraju određeni cilj koji žele postići, primjerice profesionalni status, osobni razvoj ili rješavanje obiteljskih problema.
- Aktivnost – neki se odlučuju na studij prvenstveno zbog druženja, novih spoznaja ili mogućnosti povlačenja.
- Učenje – uče radi osobnog razvoja, za sebe, vođeni unutarnjim motivima [2].

2.2 Čimbenici cjeloživotnog učenja

Čimbenici koji utječu na motivaciju za obrazovanje mogu se grubo podijeliti na:

Subjektivni čimbenici:

- Pojedinčeve stečene i urođene sposobnosti i kvalitete potrebne za obrazovanje, stil učenja, samomotivacija, slika o sebi.
- Senzorna svojstva (sluh, vid, brzina reakcije).
- Intelektualna kognitivna svojstva (pamćenje, misaoni procesi, sposobnost učenja, inteligencija).
- Emocionalno-motivacijske kvalitete (emocionalna stabilnost, usmjerenost ka cilju, odgovornost, strpljenje).

Objektivni čimbenici: Na naše potrebe, želje, interese, vrijednosti i ponašanje utječu ne samo unutarnji već i vanjski čimbenici (okolina) [2].

Ponuda obrazovanja za odrasle danas je dostupnija nego ikad, a sadržaji su iznimno raznoliki. Raznovrsna je i ponuda za poslodavce, koji svojim zaposlenicima putem tečajeva mogu omogućiti osobni rast i povećanje produktivnosti. Na taj način značajno poboljšavaju zadovoljstvo svojih zaposlenika, a time i uspješnost poduzeća [4].

2.3 Načela obrazovanja odraslih

Temeljno načelo javnog interesa u području obrazovanja odraslih je cjeloživotno obrazovanje i učenje za sve. Osnovna načela uključuju sljedeće: cjeloživotno obrazovanje, dostupnost obrazovanja pod istim uvjetima, slobodu i samostalnost u izboru puta, sadržaja, oblika, sredstava i metoda obrazovanja, sekularnost obrazovanja odraslih koje se pruža kao javna usluga, profesionalnu i etičku odgovornost odgajatelja, poštivanje osobnosti i dostojanstva svakog sudionika, te u obrazovanju odraslih postizanje istih standarda kao u obrazovanju mladih [8].

3. Andragogija - znanost o odgoju i obrazovanju odraslih

Predmet andragogije je obrazovanje i odgoj odraslih, a njezina temeljna zadaća je proučavanje ciljeva, sadržaja, zakonitosti i načela, oblika i metoda obrazovanja i odgoja odraslih te otkrivanje osnovnih zakonitosti u ovoj oblasti. Andragogija otkriva zakonitosti pojava i procesa svojstvenih "izvanškolskom obrazovanju" za sve programe i oblike obrazovanja odraslih u procesima cjeloživotnog obrazovanja.

Uz podjelu disciplina tipičnu za industrijsko doba, pojava nove znanosti zahtijevala je sve ekstenzivniju i raznovrsniju praksu obrazovanja odraslih, posebice za potrebe rada i zapošljavanja. S industrijalizacijom i urbanizacijom, potrebe za znanjem odraslih naglo su porasle. Odgojitelji odraslih tražili su zajednička opća pravila i zakonitosti andragoške prakse kako bi bili učinkovitiji i što uspješnije obrazovali ljude. Andragogija trećeg životnog razdoblja dio je znanosti o andragogiji i proučava obrazovanje starijih osoba. Odnosi se na starije odrasle osobe u razdoblju nakon karijere, koje obično smatramo mlađim seniorima. Karakteristično za njih je da napokon imaju vremena, željni su učenja i spremni su sudjelovati u društvu kao aktivni građani ili potrošači.

Andragogija kasnijih godina života (također geragogija, gerontogogija) ima širi predmet proučavanja od andragogije trećeg životnog razdoblja [1].

3.1 Kategorije obrazovanja

U Sloveniji je odraslima dostupno nekoliko obrazovnih programa. Obrazovanje odraslih podijeljeno je u četiri osnovne kategorije: formalno obrazovanje za stjecanje javno priznate razine obrazovanja, formalno obrazovanje za stjecanje stručnog ili

strukovnog obrazovanja, neformalno opće obrazovanje te neformalno obrazovanje za zvanje ili profesionalni rad.

Prva kategorija obrazovanja omogućuje odraslima stjecanje osnovnih i općih znanja koja iz različitih razloga nisu mogli steći u mladosti. To se uglavnom odnosi na obrazovanje u osnovnim i srednjim školama. Druga kategorija omogućuje stjecanje visokog obrazovanja, uključujući srednje, više i visoko obrazovanje te različita osposobljavanja za stručni rad i usavršavanja.

Neformalno opće obrazovanje uglavnom obuhvaća osposobljavanje i učenje za vlastite potrebe ili želje te osobni razvoj. Posljednja kategorija obrazovanja odraslih odnosi se na osposobljavanje i obrazovanje potrebno za određeni posao i napredovanje u karijeri [9].

4. Prepreke sudjelovanju u obrazovanju odraslih

Važno je poznavati motive odraslih za obrazovanje, ali također je važno razumjeti što ih sprječava da se odluče na studiranje. Glavne skupine prepreka u obrazovanju odraslih uključuju situacijske prepreke, institucionalne i dispozicijske barijere [2].

Interes za čimbenike koji potiču ili obeshrabruju odrasle da se bave obrazovanjem prisutan je u području obrazovanja odraslih već duže vrijeme te su ti čimbenici obično uključeni u svako istraživanje o sudjelovanju odraslih u obrazovanju. Osim poznavanja motiva odraslih – te sile koja ih potiče da se uključe u obrazovni program i ustraju u njemu – izuzetno je važno poznavati i obrazovne prepreke. Prema dobro poznatoj klasifikaciji Patricie Cross iz 1981. godine, odrasli moraju, prije nego što se uključe u obrazovni program, a ponekad i tijekom samog sudjelovanja u njemu, prevladati tri vrste prepreka:

- Prvo moraju prevladati obiteljske, financijske, zdravstvene probleme, probleme s prijevozom, nedostatak vremena i druge poteškoće koje moraju riješiti da bi mogli sudjelovati u obrazovanju ili ostati u programu. Te prepreke nazivaju se situacijskim preprekama i one proizlaze iz trenutne životne situacije pojedinca.
- Odrasli koji se žele obrazovati također se moraju suočiti s preprekama koje postavljaju obrazovne institucije. Često se suočavaju s prekomjernom administracijom, školarinama, nezgodnim rasporedima ili prevelikom udaljenošću mjesta školovanja. Te čimbenike svrstavamo u institucionalne

prepreke, koje mogu spriječiti odraslu osobu da sudjeluje u obrazovnom programu.

- Treća skupina prepreka povezana je s psihosocijalnim karakteristikama pojedinca, poput stavova, samopoštovanja, uvjerenja u vlastite sposobnosti itd. Te prepreke nazivamo dispozicijskim barijerama, a njihovo poznavanje iznimno je važno za planiranje, promicanje i provedbu obrazovanja [7].

5. Organizacije za obrazovanje odraslih

Narodna sveučilišta: Ključni su pružatelji obrazovanja odraslih, nudeći formalno i neformalno obrazovanje za profesionalne, osobne i opće potrebe. Trenutno ih je u Sloveniji 34.

Sveučilišta za treće životno razdoblje: Nastala su sredinom 1980-ih s ciljem uključivanja starijih radnika i radnika pred mirovinom. Trenutno ih ima 51, a organizirana su kao samostalne ustanove ili djeluju u sklopu drugih institucija, poput knjižnica, javnih sveučilišta i sl. Cilj im je potaknuti starije osobe da ostanu aktivne kroz učenje u trećem životnom razdoblju, pružajući neformalne obrazovne programe.

Edukacijski centri u tvrtkama: Zadovoljavaju obrazovne potrebe zaposlenika u određenim tvrtkama, a ponekad i u više tvrtki. Djeluju kao posebna organizacijska jedinica s odgovarajućim kadrovskim i materijalnim resursima. Tvrtke također mogu imati obrazovne službe koje se brinu o organiziranoj ponudi obrazovanja za svoje zaposlenike.

Srednje, više i visoke škole te fakulteti: U Sloveniji 47 javnih srednjih škola, 66 viših stručnih škola i 107 visokih škola pružaju formalno obrazovanje odraslima.

Edukacijski centri pri udrugama poslodavaca: Gospodarska komora Slovenije, Obrtno-poduzetnička zbornica Slovenije, Udruženje manager i druge organizacije nude različite obrazovne programe.

Ustanove, udruge i organizacije: Iako obrazovanje nije njihova osnovna djelatnost, mnoge organizacije nude obrazovne programe kao dodatnu aktivnost. To uključuje stručna i strukovna društva, udruge, javnu upravu, interesne skupine, knjižnice, muzeje, galerije te autoškole.

Privatne obrazovne organizacije: Osnovane s prelaskom Slovenije na tržišno gospodarstvo, ove organizacije nude formalno i neformalno obrazovanje, uglavnom

strukovno i profesionalno, ali i neformalno obrazovanje za zadovoljavanje osobnih potreba i interesa pojedinaca [5].

6. Zaključak

Učenje o cjeloživotnom obrazovanju doživljam kao vlastito iskustvo jer sam i sama odlučila steći visoku razinu obrazovanja u srednjoj odrasloj dobi. Stoga sa sigurnošću mogu reći da je učenje aktivnost i proces koji traje od rođenja, kroz rano djetinjstvo i odraslu dob, sve do kraja života, s ciljem usavršavanja znanja i vještina. Ono je ključno za kvalitetan rad i uspješnu karijeru.

"Tko nije spreman učiti cijeli život, nije naučio ono najvažnije." – Rainer Haak

7. Literatura

- [1] *Andragogika*. Pridobljeno: 8. 9. 2024, s <https://sl.wikipedia.org/wiki/Andragogika>.
- [2] Čendak, J. (2009). *Izobraževanje zaposlenih - priložnost ali obveznost?* Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- [3] *Hierarhija potreb po Maslowu* (2024). Pridobljeno 26. 9. 2024, https://sl.wikipedia.org/wiki/Hierarhija_potreb_po_Maslowu.
- [4] *Izobraževanje za odrasle: 5 razlogov za vseživljenjsko učenje* (2023). Pridobljeno 24. 9. 2024, s <https://www.microteam.si/novice/izobrazevanje-za-odrasle-5-razlogov-za-vsezivljenjsko-ucenje/>.
- [5] Mikulec, B. in Stanovnik Perčič, A. (2020). *Profesionalni razvoj izobraževalcev odraslih in vloga programa EU*. Pridobljeno: 8. 9. 2024, s https://www.cmepius.si/wp-content/uploads/2021/04/Profesionalni-razvoj-izo-odraslih-in-vloga-programa-EU_SLO-ponatis_14-8-20.pdf.
- [6] Ozvald, K. (1927). *Kulturna pedagogika*. Ljubljana: Slovenska šolska matica.
- [7] Radovan, M. *Zakaj se odrasli ne vključujejo v izobraževanje?* Pridobljeno: 25. 9. 2024, https://tvu.acs.si/ak_arhiv/10/datoteke/program/Zakaj_se_odrasli_ne_vkljucujejo_v_izobrazevanje.pdf.
- [8] Zakon o izobraževanju odraslih (uradno prečiščeno besedilo) (ZIO-UPB1) (2006). Pridobljeno: 26. 9. 2024, s <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Zakon+o+izobra%C5%BEevanju+odraslih+%28uradno+pre%C4%8Di%C5%A1%C4%8Deno+besedilo%29+%28ZIO-UPB1%29%2C+>.
- [9] *Zakon o izobraževanju odraslih: znanje naj bo dostopno vsem!* (2024). Pridobljeno 13. 9. 2024, s <https://svet24.si/clanek/zanimivosti/66d6fdb73de72/zakon-o-izobrazevanju-odraslih-znanje-naj-bo-dostopno-vsem>.